

Dissertationem De humani animi affectibus, & speciatim de interiori rerum perceptione illorumque ... / Praeside G. C. Schelhammero ... publice tuebitur Joh. Valentinus Bützer.

Contributors

Schelhammer, Günther Christoph, 1649-1716.
Bützer, Johannes Valentin.
Universität Kiel.

Publication/Creation

Kiloni, [Kiel] : Literis Bartholdi Reutheri, ..., [1710]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/dpepb9ej>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Q. D. B. V.

DISSERTATIONEM
DE

**HUMANI ANIMI
AFFECTIBUS,**

& speciatim

DE INTERIORI RERUM PERCEPTIONE
ILLORUMQUE SEDE.

ex legibus instituti

Sereniss. Principis FRIDERICI
habendam

PRÆSIDE

G. C. SCHELHAMMERO D.

Ser. Duc. Schleswico Holsat. Archiatro, Med. Profess. Pri-
mario, h. t. Ordinis sui Decano & Collegii Chirurgorum Præsidi
& rel.

Die Octobris MDCCX.

publice tuebitur

JOH. VALENTINUS BÜTZER.

Kiloniensis, Med. Cultor.

K I L O N I,

Literis Bartholdi Reutheri, Acad. Typogr.

THE NATIONAL ANTHROPOLOGICAL ARCHIVES
SMITHSONIAN INSTITUTION

DEPARTMENT OF ANTHROPOLOGY

SMITHSONIAN INSTITUTION

RECEIVED
JAN 10 1900

U.S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR
BUREAU OF GEOLOGICAL SURVEY

WASHINGTON, D.C.

CAP. V.

DE

ANIMÆ CUM CORPORE NEXU ET
DE INTERCEDENTE VIN-
CULO.

1. *Recentium dubitatio.* 2. *An locum habeat* 3. 4. *Nec mentis es-*
sentiam cogitatione, 5. *nec corporis extensione absolvi.* 6.
et, si id esset, vinculo tamen non esse opus. 7. *nec anima*
tam arcta cum corpore conjunctione. 8. *Spiritus corporibus*
inherere posse sine vinculo, experientia ostendit. 9. & 10.
Alia dubitatio; 11. *solutio.*

§. I.

Non in cerebro, sed in ipsis organis primam externarum rerum perceptionem ab anima cum cerebrali fluido eo effusa fieri, modo ostensum est: satis idoneis quidem, nisi fallor argumentis, sed qui-

bustamen ne fides sit, nonnulla prohibere videntur, haut levia quibusdam visa, qui recentia dogmata sequuntur. Ex quibus præcipuum est, quod animam, cum sit spiritus, quomodo cum corpore, in unum coire, arctissimeque conjungi possit, si non aliud novum vinculum intercedat, etsi id fieri quasi oculis cernant, intelligere tamen se non posse, conquerantur. Cui alterum accedit; Ut in organa illa cum his influat, vel ejus partem ali-

G

quam

quam transfundi oportere, cum in cerebro sedem habeat, vel nudam ex se qualitatem, sine materia: quorum alterum fieri non possit, cum sit individua, foret enim extensa, adeoque corpus; alterum absolum sit, postquam nudæ qualitates dudum communi consensu philosophantium sint rejectæ.

II. Hæc ut diluamus, danda est opera. Quod ergo ad primum attinet, fateor equidem, me non esse tam perspicacem, ut quid tantopere hic sollicitos habeat doctissimos viros de vinculo mentis cum corpore, satis perspiciam. Neque enim tam grandem esse naturæ utriusque differentiam deprehendimus, ut a se abhorreant, neque, si sit, tam arcte atque intime inter se misceri, videtur esse opus; imo ne quidem tam exacte cognita est nobis hæc eorum natura, ut inde inferre satis tuto liceat tam grande paradoxon. Quod enim ajunt, mentem esse ens cogitans, corpus autem extensum, & illius in cogitatione, hujus in extensione rationem unice terminari, complerique arbitrantur, non modo incertum est, sed utrimque magnas dubitationes habet. Nam cogitandi facultate animam gaudere, facile quidem patet, ea autem omnem ejus absolvi essentiam, minime concedi potest. Etenim quod supponunt, præter ens cogitans & materiam nihil existere, sine causa id faciunt: nam spiritus omnes mera esse cogitantia, prætereaque nihil, in tanta de iis ignorantia, affirmandum haut erat, cum nihil eorum sensibus sit manifestum, præter effectus: quorum tamen con-

nexio-

nexionem cum sua causa æque ignoramus ac eos ipsos. Quid ergo superest ex quo eorum essentia nobis omnis innotesceret? Imo apparet ex his luculenter, non alia causa inductos, hoc prodidisse, quam quia mentem nostram cogitare percipiebant, neque ejus quicquam præter hoc unum invenire aut percipere poterant, hanc autem spiritum esse, cognoscebant: ergo & reliquos spiritus esse entia cogitantia, inde arbitrabantur. Quæ sane argumentatio est logicis inter fallacissimas reposita, quam vocant a particulari ad universale.

III. Sed etiam in eo decipiuntur, quod hujus nostræ mentis naturam sola cogitatione absolvi opinantur: Ineptum sane est, substantiæ cujusvis essentiam in actione quadam ponere: quod si recte fit, ubi ab ea actione cessat, esse desinet. At ajunt, animam semper cogitare! Falso vero id produnt; nam infantes antequam edantur in lucem, in utero matris non cogitant, sed, ut recte olim creditum, vivunt vitam plantæ; nec inde egressi, prius cogitare incipiunt, quam per sensus idearum idoneam receperint copiam, (nam innatas, a summo seculi Philosopho, Joh. Lockio abunde confutatas, nihil *L. De Intell.* amplius moramur) idque non statim, sed post *1, 1. seq.* annos demum fieri constat, nec uno momento, sed successivis temporibus, quasi excoli, perinde ac alias potentias naturales quas vocant Philosophi; etiam corporis. Sic incessus quadrupedibus, quidem & alitibus, & insectis, simul ac lucem adspiciunt, datus est homini autem post demum

acquiritur ea facultas, magisque ex artis regulis, ubi firmitudo lacertorum accessit, excolitur per artem saltandi. Ita &, post plurimos demum años, quod idearum talium numerus magis magisque increfcit, eo perfectius meliusque cogitamus. Nec dormientibus nobis anima cogitat, profundiore præsertim fomno sopitis, quod dum Cartesius fieri dixit, nullam in eo invenit fidem: neque enim argumento ullo id ostendit, & experientiam sibi habet adversam. Fecit autem non alia causa, quam quia putavit ejus essentiam in cogitatione constitui, adeoque ex præjudicio, quæ comprobandi ratio nil nisi petitio est ejus quod in principio dubitabatur, recurrente in circulum eadem quæstione.

IV. Nolo jam illud urgere, quod alibi a nobis ostensum est satis: sine spirituum ope ne cogitare quidem animam posse, quod argumentum est inconcussum, & quam clarissime itidem ostendit, non cogitationem sed potentiam, seu facultatem cogitandi esse in mente sive anima: at vero ejus totam essentiam ea constitui, penitusque absolvi, nondum apparet, non magis quàm facultate sentiendi, aut percipiendi, quæ itidem sunt animæ, & quas ad cogitationem frustra refert Cartesius: cum ne voluntatem quidem eo pertinere, *acutissimus bodienorum Philosophus, Christianus Thomæsius* non sine causa arbitretur.

*Cultura
Phil. mor.
c III, s.
19, 20.*

V. Neque de Corpore, (quod erat alterum) magis certum est, in sola extensione essentiam ejus poni. Apparet sane etiam grave esse, (ipso nihil
fallor,

fallor, æthere non excepto) & circumscriptum & impenetrabile, (quod soliditati debetur, non extensioni, ut illis visum est:) quæ omnia non minus ad ejus essentiam pertinent atque extensio, neque ex ea deduci aut derivari recte queunt. Ex altera vero parte etiam spiritus, etsi certo spatio quodam inclusi non sint, terminos tamen suos agnoscere, adeoque suo modo extensos esse, nisi immensos, Deosque omnes esse putemus, concendendum erit. Tantum *Angelos* ergo abest extensionem implere terminareve naturam corporis, ut potius nec sola proprietas essentialis ejus sit existimanda, nec solius, *etiam esse extensos asseruit*

VI. Verum hoc ulterius prosequi, ad alias *quoque Honoratus Fabri, Tr. I. l. 1. 8. Metaph.* perquisitiones pertinet: nobis sufficere nunc potest, ea adduxisse in medium, quæ ex essentia mentis corporisque ductum argumentum invalidum ostendant esse. Sed valeat! sint quod ipsis putantur, anima ens cogitans; corpus extensum: nondum tamen apparet, quid vinculo opus sit, ut illa corpus subeat, & cum eo unita persistet. Non enim omnia quorum natura diversa est, conjunctionem omnem respuunt, sed pugnantia tantum, & quæ se invicem pellunt, quod de spiritu corporeve dici non potest, quæ etsi sub uno genere maxime distent, non tamen contraria sunt, & adversa fronte pugnant, adeoque renuunt coire, sed ad ea pertinent, quæ disparata dialecticis nuncupantur, qualia uniri, nihil repugnat.

VII. Sed nec opus est animam nostram corpori tam intime misceri, ut cum eo penitus in u-

num coalescat, sed ita existimandum est, (atq̄ id sufficit) potius eam corpus ut domicilium suum subire, quod cum sit mobile, & in omnes partes flecti volvi- que idoneum, regere illud, & ejus membris, tanquam organis mechanicis uti licet, solo attactu, ut artifices suis utuntur. Ecquis enim artificum, aut operariorum cum instrumentis tam arte conjungitur, ut ligaculis aut vinculis ad id habeat opus? A quibus sane illa non alio differt, quam quod intus agat, dum illi externi se applicant labori atque operi. Quod si tamen quis obstinate adeo interveniens aliud postulet, & quasi interpretem requirat, mandata ejus deferentem, vicissimve nunciantem, quid hospitio ἐξοθεν obtingat, vel si magis congruum videatur, quo machinam suam, ut immissæ molendinam aquæ aut ventus, agitet, ecquid his omnibus magis idoneum reperiri queat, quam rapidissimum, & supra modum mobile hoc fluidum, ac subtile, ut sensus æque ac spiritus aliquis, fugiat & eludat? quid omnium corporum propius ab ea abesse deprehenditur quam hoc? quod tale sane est, ut de utriusque natura videri possit aliquid participare.

VIII. Sed spiritus corpori sine vinculo alio inhærere posse, etiam experientia persuadet: cum maligni mortalium corpora ingredi, subire, & agitare, (vivos duntaxat, ne huc arcessam nunc & cadavera) fide dignæ testentur omnis ævi memoriæ. (Quod enim hodierni nostri magni dubitatores id ineptissima incredulitate negant, frustra sane

fane & temerario ausu & hoc faciunt, quando tot seculorum non minus quam sacrarum paginarum testimonia luculenta, indubitata, innumera, sine causa idonea rejiciunt.) qui tum, oppressa tantisper anima, & quasi sub vinculis detenta, eorum membra, linguam præsertim, quousque Divina permittit voluntas, in quoscunque agunt motus; non alio quam eodem hujus cerebri fluidi ministerio utentes. Legat qui volet, recentem illam pueri Femenensis obsessi historiam, quam celeberrimus noster Theologus, vir sanctissimus, & prudentissimus, *Christiannus Kortbolt* αὐτοπῆης testis, & omni exceptione major, peculiari libello comprehensam olim edidit, & nisi convictus discedat, sciat se esse præjudiciis penitus excæcatum.

IX. Poterant itaque huic tam gravi, ut quidem iis videbatur, disquisitioni antistites novæ philosophiæ supersedere, & venerari potius summi Rectoris inenarrabilem sapientiam, qui tam concinne hæc jambo construxit, copulavit, unumquæ adeo alteri subordinavit: & cum decretum ipsi esset, immortalem animam luridum brutumque corpus hoc subituram, & præ cæteris animantibus ornaturam, non sine ministerio eam reliquit, sed corporeos hos spiritus dicto obedientes addidit, quos animales, quia animalibus proprii, medici postea nuncupaverunt.

X. Ita expedito jam priori qui injiciebatur scrupulo, ad alterum transeundum est, &, quo pacto in cerebro residens, vel semet vel virtutem
illam

illam suam movendi, sentiendique per totam corporis ambitum beneficio horum diffundere possit, dicendum est. Quod non multum sollicitos nos habebit: tametsi enim in tanta rerum caligine, & naturæ ejus ignoratione, certi quid & indubitati afferre in medium non licet, nostro tamen asserto ejusque certitudini, nihil inde decedere, ostendi potest, quamcunq; etiam ex utraq; parte eligas sententiam, perinde itaq; nobis erit: At enim nudas sine corpore qualitates somnia esse, hodie tritum est! Esto in aliis! & quoties corpus a corpore movendum est, non nisi attactu id fieri, non sola qualitate, longe certissimum. At de ipso hoc motu si cogitemus, quidnam est illa movendi potestas, quæ ex primo corpore in secundum, ex hoc in tertium influit, impetus nomine veniens, pulsuque translata? An & hæc corporea est? minime arbitror: tamen diffundi per infinita fere corpora non renuit. Si ergo corpora suam movendi potestatem, quæ tamen ipsis propria non est, sed indita tantum, aliis quæ tangunt, corporibus communicare, & in ea transfundere possunt, quidni anima facilius multo id posset, cui insita & naturalis cognoscendi movendique vis est, cum illa præsertim corporibus omnibus haut dubie sit potentior, fluido à deo tenui adeoque ad motum prompto circumflua?

XI. Alteram amplecteris sententiam, corpori universo ipsam infundi? neque id repugnat: etenim & ejus rei in promptu exempla sunt, a nostro
hoc

hoc non admodum abludentia. Ut scilicet solis particulæ igneæ, per immane, qua patet spatium cœli, beneficio ætheris in momento se diffundunt, radiorum formam, nomenque sumentes, nec tantum errantium stellarum opaca corpora illustrant, sed & per ipsas aliorum solidorum partes penetrant, & occultissimas pervadunt vias: sic animæ nostri corporis meatus laxos sane atque pervios satis, spirituum ope; nisi quod solem, ut corpus, instauratione opus habere, suspicio sit, ad eumque, tanquam ad igneum mare, effusas undique ignis particulas redire, ut aqueæ omnium rivorum, omnisque humidi, vaporisque ad Oceanum, quo perennare possit, perpetuo remeare videmus. Seu levitate id fiat, comprimantibus gravioribus atque urgentibus, sive centripeta quadam vi, hodiernis Mathematicis celebrata, & a Clarissimis viris, Hugenio, Neutono, & Gregorio potissimum nuperrime constabilita.

CAP. VI.

DE

INTERIORE ANIMÆ PERCEPTIONE, ET AFFECTUUM PRIMA ORIGINE.

1. *Transitio.* 2. *Quomodo post sensualem perceptionem ad intimiora cerebri ferantur rerum ideæ.* 3. *Ubi nova fit rerum judicatio; affectuum origo ex voluptatis aut doloris sensu.*

H

4. S

4. *¶ Amoris atque odii ratio.* 5. *Ubi fiant in cerebro affectus*
 6. *An in anima rationali generentur.* 7. *Non sunt homini-*
bus proprii. 8. *sed ¶ brutis competunt: quod exemplis ostenditur.*
 9. *Qui quibus sint familiariores.* 10. *Aliter sentientium*
erroris causa ¶ refutatio 11. *etiam rationibus.* 12. *Diffe-*
rentia affectuum in hominibus ¶ brutis. 13. *Non ergo affectus*
ad animam immortalem pertinere. 14. *in voluntate non esse,*
evincitur, 15. *alia ratio.* 16. *Non esse meras passiones.*
 17. *Non esse animæ rationalis, novis argumentis docetur.* 18.
 ¶ *etiam olim sic opinatum fuisse.* 19. 20. 21. *Rationali tamen*
animæ quoque suos esse affectus.

I.

SEd satis de his, nonnihil a proposito quidem alienis, necessariis tamen, ad historiam affectuum omnem plane pleneque percipiendam. Neque enim præeunti sat est, monstrasse trami-tem: removenda etiam impedimenta, saxa & lapides, quibus impingere, & labasci possint euntes; hinc proximi capitis intercalatio: nunc ad nostra redeamus.

II. Postquam igitur vel radii lucis visendorum species, vel radii sonori collisorum corporum sonos, vel aër effluvia & odoratas, vel saliva sapidas particulas ad extremas nervorum fibrillas detulerunt, vel ipsa corpora propius nobis admota, superficiem nostri tetigere, animati spiritus, illic velut in excubiis dispositi, illico perculsi, ex ipsa tactus ratione oblatis corporis conditionem in organo sensorio percipiunt, idque est quod sensus vocatur: quo admonita animalia, vel appetunt, quod
 vitæ

vitæ conservandæ idoneum esse percepere, vel ab eo quod perniciem possit afferre, celeriter refugiunt. Nondum vero in hac sensuum custodia acquievit naturæ benignitas, sed simplici illa perceptione facta, rerum perceptarum species ulterius per nerveos canales ad ipsum cerebrum illico curavit perferri. Ubi anima, ipsa illa quæ in organa sensuum virtutis suæ partem prius dimiserat, eam jam propius intuens atque cognoscens, ulterius dijudicat. Sunt enim nervi spirituum ex sanguine indefinenter separatorum & jugiter influentium animatorum semper pleni, qui, non meantes & remeantes, ut forte quibusdam videri posset, sed mutuo contactu, ut solent impulsa fluida subtilissima ex sensuum organis ad intimiora τὰ ἐγγλεφαλα perceptæ rei ideam nictu oculi citius propagant: ea sorte, qua lux subtilis materiæ interjectu incredibili celeritate per immensum spatium propagatur diffunditurve, omnia illustrans ac penetrans. Quod eodem modo fieri, quo sonus per aerem, per aquam projecti lapidis ictus penetrat ad extremum usque terminum, vel quousque permittit reactio ponderosi fluidique corporis, undulante scilicet propulsu, his exemplis crassioribus discitur. Vnde etiam contingit, ut nervis vinculo constrictis, aut incumbente onere pressis, aut, ut in gutta serena, obsessis humore, evanescant protenus omnes spiritus, etiam illi qui ultra locum interceptionis jam erant admissi:

perinde ac radiis solaribus per fenestrellam in cameram obscuram ingressis accidit, ubi objecto umbraculo, Cimmeriæ prorsus tenebræ oriuntur, dispersantibus etiam illis, qui jam intus erant recepti. Quod cum non satis expenderent primi Philosophiæ emendatores, in errorem inciderunt, ut fibrillarum nervearum tremori hanc ad cerebrum delationem deberi existimarent: quam sententiam nos ante confutavimus.

III. Huc ergo delatorum nova fit, atque accuratior paulo, non sensualium amplius qualitatum, sed quæ propius ad essentiam accedat; non rerum duntaxat, sed etiam actionum quarumcunque a corporibus animatis forte editarum dijudicatio. Qua cognitione propius, & veriore vel jucunditate perfunditur animus, tentaturq; illecebris, vel molestia afficitur: & hinc demum omnium affectuum origo est. Ut enim sensus, quæ corpori vel conservando apta, vel destruendo idonea atque nociva sunt, admonent: sic eorum quæ animam amplius tangere possent, eique nocere aut prodesse, hic porro ab ea, cum ipsi propius admota offeruntur, fit existimatio; nondum quidem ratione in consilium adhibita, sed levi modo, & quodam interno sensu. Est enim ad hoc instructa insita quadam vi, qua vitæ corporisque custodi noscere a natura datum est, quid illi conveniat, aut adverteatur, illinc enim suavitas, hinc vero molestia ista quam percipit & quæ aut ad res objectas persequendas aut fugendas invitat, gignitur. Quem-

ad-

admodum enim vel inanimata etiam, ita a natura comparata sunt, ut similia appetant, coalescant unianturve cum illis etiam citra cognitionis facultatem, quæ vero diversæ naturæ sunt misceri repudiant, cujus rei vel Chemicæ præparationes luculentæ sunt testes: sic & animatarum quæ congruunt inter se (quod sermone, actionibus gestibus produnt) prout cujusvis est animus, ita affectus varii, & versus oblata vel propensio vel averfio contingit aliudve atque aliud eorum genus e nascitur.

IV. Hinc amicitiaæ atque odii semina, ut animi morum similitudine & occulto quodam, tacitoque vel consensu copulentur, vel diffidio se abhorreant: hinc mutuus virtutem colentium amor, quem, ubi accessit ulterior ipsius rationis, doctrina morali excultæ pondus, rationalem vocare nostratium quibusdam visum est: unicum vitæ solatium & condimentum, quo nihil jucundius, nihil suavius obtingere potest, licet tantum tamque optatum bonum perversitate humani ingenii paucis quos æquus amavit Jupiter, obtingat, ut ex omni antiquitate vix aliorum quam Piladis & Orestis, Achillis & Diomedis, amores mutui, nostratium vero rarissimorum etiam exempla memorentur. Sed & improbitatis vincula quibus scelestes animæ coeunt, ut in Tarquinio superbo & Tullia, fratris uxore cernimus factum, non aliunde arcessere æquum est. Quamvis amicitia & inimicitia, si diligentius rem expendas, ad affectus

*Livius Hist.
Lib. 1.*

non pertineant, sed eorum potius ordinem e longinquo consequantur, cum non sine prævia deliberatione & mora in homine exoriantur, quæ in affectibus locum non invenit.

V. Quod si quis jam ulterius me urgeat, atque a me postulet, ut locum indicem, quo in cerebro perceptio hæc fiat, etiam hoc licere existimaverim: neque dubitandum esse, in parte illa, quæ medulla oblongata hodiernis dicitur, vel huic proximis, corpora striata dico, thalamos nervorum opticorum, centrum ovale, & alios tractus medullares id fieri, ibique esse veram functionum animi officinam. Hic enim est locus per quem spirituum animalium ampla dispatiendi, seque tanquam in aula sua jactandi via ac spatium est. Documento etiam est, quod dicta medulla oblongata in intima cerebri parte collocata reperitur, ex ea, que omnes cerebrales nervi, imo & ipsa medullæ dorsalis præcipua pars vel primam capiunt originem, vel in illam terminantur.

VI. His ita expeditis, & etiam in quo generentur affectus, reperto, ulterius inquirendum est qua potissimum ratione fluctus illi excitentur, & quo proxime pertineant. An ipsa rationalis quæ vocatur anima ab iis afficiatur, an vero animales spiritus tumultuentur potius, aut ignobilior aliqua illius vel pars vel facultas, quæ sub æterno illo spiritu inferiorem quidem, sed suam tamen propriamque potestatem exerceat? Cerebrum enim quod præter ista unum superest, cum sit pars solida, immobilis

mobilis, iners, nec nisi spirituum colatorium vel officina, nemo doctior motuum horum causam existimabit.

VII. Hoc autem dubio nos exsolvemus, si naturæ universæ rationem potius, quam quid nobis solis contingat, expendamus, eamque totam in consilium admittamus. Ea enim protenus nos commonefaciet, non homines tantum affectibus esse obnoxios, sed universum animalium gregem, quotquot eorum sensum habent. Quod paradoxon quia nostris sapientibus insolens atque absorum videri posset, primum exemplis evidentibus extra dubitationem ponemus, tum rationibus obfirmabimus, postremo causis, quibus ut aliter sentirent, sint permoti, expensis, erroris occasio indicabitur.

VIII. Quid ego audio ais. Ergone & brutis affectus concedis? quæ tanquam automata plerique omnes ab his excludere? Concedo enim vero, neque adversus experientiam in aciem prodire sustineo, rationibus vel maxime probabilibus & auctoritatibus omnibus potiozem. Ecquis enim, quod cernimus oculis, manibusque palparamus, ut negem, a me ausit exigere? ostendam igitur postulas? in promptu & aperto sunt omnia: Equi, quicquid contra ex præjudiciis tuis disputes, alii quidem abjecti sunt, humiles, fracti, & serviles, alii lelati, superbi, fervidi, indomiti. Canum aliud genus ferox iratum, obvios quosvis allatrans, affiliens, lædens; aliud blandum, amabile, & ad affectiones compositum. Porro quanto ex aliquandiu
absen-

absentis domini conspectu efferuntur gaudio! quod voce, gestibus caudæ motitatione, discursu testantur: tristitia vero quanta corripiti visi sunt? reperti sane, qui defuncto domino, repudiato omni cibo, sepulchro ejus prope immortui sint: novimus, ipsi, qui per triduum sub ejus capulo sine cibo & potu tristis decubuit, abductus tandem a defuncti propinquis, servatus quidem, sed omnis lætitiæ expers, tristes duxit dies. Novimus matrem, in domo illustri cicurem, varieque cum liberis domini ludentem, ab alio furto abductam & catena vincitam, ita ex libertatis amissione & assueti confortii privatione furentem, ut nemo auderet accedere, spretoque omni alimento, seipsam fame enecasse. Galli pugnaces aliqui e conflictu non recedunt, quin cadant exanimes, aut vincant; qui Angliæ singulare præbent spectaculum: etiam in Gallinas suas singulari affectu, omni studio eas alunt, protegunt, de periculo admonent, ad cibum evocant, invitant. Amore autem mutuo bruta in se exardescere anser, vile & stupidum animal habitum, me docuit. Is ex toto grege unam elegerat, quam tanquam uxorem præter ceteras diligebat, & egregie charam habebat: illam sectabatur unice, & assidue comitabatur, spretis reliquis, quas habebat adjunctas binas alias: cum pabulum frumentumque præberetur, rostro petens, arcebat atque abigebat, donec satura esset adamata illa, & talia multa faciebat: Sed quod multo est majus, absentis desiderio tenebatur, eamque

que recte abductam, se incio, per ignotum iter prosequeretur in urbem, & solus per plateas incedens, domicilium petebat in quod erat delata: reperta ibi, accurrebat, multoque strepitu, quasi verborum sui generis sermone, gaudium suum significabat: tandem in pastu amissam infortunio, & ipse secutus altera die, nunquam postea comparuit. Novimus etiam Capreolum silvestrem, in domo magni cujusdam viri educatum, qui binas habebat filias, quarum unam capreolus valde diligebat, alteram minorem natu, cum aliquando ei ignominiosam intulisset injuriam, ferre non poterat, sed odio habebat, & quoties licebat, exercebat vindictam: quem in finem, in horto ædibus vicino solebat se occultare, & cum solam ingredi videbat, ex insidiis erumpere, a tergo eam, facto impetu, prosternere, & nisi esset qui abigeret, conculcare pedibus: tantæ animis tam vilibus iræ! hæc si non affectuum certa & indubitata sunt signa, certe nulla sunt. Hæc vero omnia ipsimet comperta habemus, & bona asserimus fide.

IX. Ceterum, ut hominibus non omnes affectus sunt omnibus, sed certis generibus, imo nationibus, alii atque alii, quo magis propendent, sic etiam brutorum familiis sui; vix tamen reperies ullum, cui non aliqua eorum obnoxia sint. *Amori & benevolentiae* æque ac odio plura indulgent, de quibus exempla attulimus. *Impatientia* equus agitatur, dum quatit ungula campum, frenaque mordet: *Audaces* sunt feræ quamplurimæ:

meticulosi lepores, cervi, damæ, aviculæ: *miseri-*
diam & desiderium produnt socialia, & ex iis maxime
 omnium gallina indica, magnoque clamore testatur:
lætitia, tristitiæ eorum exempla quotidiana sunt: *in-*
vidia canes laborant, *Zelotypia* Galli, & aves forte etiã
 aliæ: *angor* est illorum, quæ se morti destinari
 sentiunt nonnullis. Quod in canibus experiuntur
 anatomes cultores, si quando ruptis laqueis liberta-
 tem recuperant: scio quendam, qui, cum mo-
 lossium cultro destinatum non satis arctè ligasset,
 illeque se expediret vinculis, in maximum venit
 periculum, ut ei cum ipso stricto gladio de vita esset
 dimidandum, eumq; dilacerasset, nisi victor, magno
 illum & felici ictu prostravisset. Sed hoc affectu at-
 que ex eo nascente indignatione vel unusquisque
 perexiguus vermiculus tangitur: qua de re dubi-
 um esse non potest. Quæ omnia negare velle,
 esset cæcutire lubentem plena meridie; concede-
 re, & tamen affectus animalibus abnegare, audacis
 & obstinati animi indicium.

X. Quid igitur, inquis, in mentem venit do-
 ctissimis viris, ut bruta affectibus carere, asseve-
 rarent? Primum illud, quod novissimæ Philoso-
 phiæ placitis subscribentes, automata existima-
 rent, principio interno vacua, omnisque cog-
 nitionis ac sensus exsortia. Dein, quod affectus in
 ipsa mente, animaque ratione utente collocarent,
 quorum prius nuper falsitatis convicimus, poste-
 rius autem haut minus vanum esse, & hæc exem-
 pla aperte docent, & ipsa ratio plenius persua-
 det. Nam & cerebrum habent eadem prorsus
 fa-

fabrica qua nostrum est, & sensus organa in quibusdam quidem ab his diversa, sed quæ cuiquam in suo genere sufficient. Quibus sic se habentibus, cum tot ac tanta in speciem duntaxat & ostentationem fabricasse naturæ autorem sapientissimum, credi non possit, porro hinc colligere est, cui cognitio rerum est data, illi etiam affectus esse concessos; quippe quos e cognitione illa continuo provenire necessum est: vix enim percipi quicquam potest quod non voluptatem & approbationem, indeque cupiditatem generet, vel injucundum sit atque odiosum: quæ, si paulo fortius se animo imprimant, evitari non potest, quin is moueatur, quod principium est affectuum primum atque origo: & hæc quidem omnibus manifestum est.

*Vide Hor.
neum Mor.
Phil. c. 4.*

XI. Sed forte ulterius progredi licet, & etiam hoc addere, illis potissimum expendendum, qui in voluntate, non, ut Cartesius, in intellectu affectus collocant. Si bruta (quod tamen non æque de omnibus valere facile largior) aliquid habent facultatis ratiocinandi, aliquid etiam habebunt voluntatis: nam eodem utrumque ex fonte oritur: At aliquid illius facultatis iis largitum, & ea etiam συλλογίζειν, licet imperfecte, majore scilicet propositione ommissa, alibi demonstratur. Erit ergo ipsis concedenda etiam voluntatis particula, etsi non eo nomine utamur, sed spontaneum appellemus. Porro qui deliberat plenarie, expensis omnibus, plenam habere voluntatem intelligitur: qui non

deliberat quidem plenarie, sed tamen de præsen-
 ti, aut proxime instanti malo cogitat, & ex eo co-
 ercet appetitum, atque abstinet, non habet nisi
 ejus speciem aliquam, aliquid tamen: etenim li-
 bertas illa eligendi, species voluntatis est. Hoc
 ideo dixi quod videmus canes, vetante domino &
 abeunte, cibos etiam sapidissimos, & ex recenti
 adhuc coctura fumantes, odoreque (quo illi pollent
 maxime) invitantes, non tamen modo non attin-
 gere eos, sed ab aliorum insultu custodire insuper.
 Paulo minus ergo animalibus brutis tribuit il-
 lustris Scaliger aliique quam par est, ubi inquit: *Non*
velle dicuntur, sed instigari bruta, & in-
stinctus dicitur a natura, sicut a Diis afflatus. At nos
 sane in his quæ nostram conditionem ac dignita-
 tem inuoluunt, non satis idonei sumus iudices: id-
 eo quod haut raro magnificentius plerumq; sentire
 consuevimus & plus nobis tribuere quam par est,
 nobismet ipsis assentantes.

Exerc.
cccvii. sect.
IV.

XII. In eo vero etiam differentia est, quod in
 universum & pluribus & majoribus affectibus ob-
 noxium est hominum genus; bruta non nisi uni
 & alteri fere, reliquis non æque; sic metu præce-
 teris, ut jam monuimus, corripuntur Lepores,
 cervi, damæ, capreoli, volucres, & quicquid imbe-
 cille, resistere insidiantium dolis aut robori nequit.
 Aviculæ hinc, conspecto vulture, omnes dispa-
 rent, & inter densos arborum ramos delitescentes
 absconduntur: nec cantare prius Philomela cona-
 tur, quam sub recentibus arborum & fruticum foliis

coccigis inimici sui raptum possit effugere. Contra hæc vero: leo quem timet? & ex avibus aquila, quid reformidat præter hominem? huic autem contra feroces sunt, & iracundiæ indomitæ; aquila præsertim, quam captam vinctamque, vel ad conspectum hominum excanduisse vidimus, & emori maluisse, quam ab ipsis projectum cibum sumere. De reliquis, quibus præcipue agitentur, superius diximus: redeamus ad homines. qui cur pluribus, & majoribus expositi sint quam bruta, non arduum est dicere: quia nimirum spiritus animales perfectiores & cognoscendi omnia accuratius potestatem nacti sunt; quod ex sequentibus, ubi de causis agemus, magis erit perspicuum.

XIII. His, ut opinor, satis evictis, nihil superest causæ, cur putemus, ad animam supremam quæ rationalis appellatur, affectus attinere, quippe quæ bruta carere, omnium consensu stabilitum est, cum ostensum sit, etiam viliora eorum genera illis exagitari; aut concedendum erit, non essentia, sed gradu differre hanc nostram ab illorum anima: quod, qui immortalẽ esse, & in meliorem vitam durabilem, sacris edocti literis, confidunt, ut omnes decet qui Christo nomen dedere; imo qui homines se esse sentiunt, nunquam admittent. Idem & alio argumento discitur: si enim & eam conturbant partem quæ ratione utitur, qui fit ut omnia ita misceant & rationes ejus confundant, ut propria maxime & in qua tota ejus natura ponitur, facultate uti non possit? Nihil enim profecto est, quod se

ipsum perturbet, destruat, aut in agendo impediatur, quo minus quod vult & potest, perficiat.

XIV. Sed forte ex his difficultatibus se facilius expedient, qui ratiocinandi facultate relicta, in alteram ejus partem, Voluntatem transferunt eorum sedem. De quibus etsi fatendum sit, propius eos accedere ad scopum, non tamen ne in hoc quidem assensorem iis me præbere possum, experientia reclamante: sæpe enim motus animi surgunt nobis invitis, quod fieri non posset, si in voluntate essent: & hoc movit etiam Aristotelem, ut animæ illos abjudicaret: dignū qui hic legatur. Quoties autem agnoscimus non tantum peccata, sed etiam pericula, quæ in his sunt, & ab iis mente refugimus? cogimur tamen affectibus, & inviti trahimur in perniciem, veluti torrente, aut maris fluctibus in altum abrepti, quibus resistere non licet, fatente ipso Ethnicorum Apostolo, *non quod velit, bonum, sed quod nolit, malum se facere*: id quod non nisi de affectibus accipi potest, quibus, invita etiam voluntate, cogatur. Quod dudum etiam docuerat idem Aristoteles: *νικᾷ δὲ* inquit *ἐνίοτε καὶ κινεῖ*

Lib. III. de ὄρεξις τῆν βέλησιν, ὅτε δὲ ἐκείνη ταύτην. Vincit autem interdum appetitus, movetque voluntatem, interdum hæc illum. Inde etiam Augustini querela legitur enata: *Imperat animus corpori, & paretur statim: imperat animus sibi, & resistitur. Imperat animus ut moveatur manus, & tanta est facilitas, ut vix a servitio discernatur imperium, & animus animus est, manus autem corpus. Imperat animus*

ut

ut velit animus, nec alter est, nec tamen facit. Unde hoc monstrum, & quare istud? Quod sane concinnius ex nostris quam suo principio decidisset, ubi ait: Sed non ex toto vult, non ergo ex toto imperat. Etenim non idem est quod vult & quod non paret, sed diversum; si enim unum esset, non resisteret. Perturbatur vero ratiocinando in animo facultas, ne bonum an malum sit, satis perspiciat, aut si pervidet, fortior tamen est jucundi imago, aut adversi metus, & rapidior impetus, quam ut admittat boni honestive plenam agnitionem: nec licet interim naturæ ductum non sequi, invita ratione, in assuetis præsertim, & in hac virtutis palæstra minus exercitatis.

XV. Non possum mihi temperare, quin pulcherrimum Aristotelis iterum locum huc arcesam, quo idem dicit: Postquam enim ostendit, voluntatem & appetitum, (βέλησιν καὶ ὄρεξιν) invicem differre, docet ulterius, aliquando appetitiones inter se contrarias fieri, idque contingere, quod ratio & cupiditas contrariæ sint. Integer locus, ubi & causam addit, hic est: Ἐπεὶ δὲ αἱ ὀρέξεις γίνονται ἐναντία ἀλλήλαις. τὸτο δὲ συμβαίνει, ὅταν ὁ λόγος καὶ ἡ ἐπιθυμία ἐναντία ὡς γίνονται ἐν τοῖς χρόνοις αἰσθησιν ἔχουσιν. Ὁ μὲν γὰρ νῦν διὰ τὸ μέλλον, ἀνθελθεῖν κελεύει, ἡ δὲ ἐπιθυμία διὰ τὸ ἤδη. φαίνεται γὰρ τὸ ἤδη ἡδὺ, κατ' ἀπλῶς ἡδὺ, καὶ αγαθὸν ἀπλῶς, διὰ τὸ μὴ ὄραν μέλλον. Cujus ultima verba Latine ex mente interpretis sic sonant: Mens enim ob futurum retrahere jubet, (hoc est abstinere) cupiditas vero præsens ipsum persequitur. Nam quod jam afficit voluptate, id simpliciter afficere voluptate (non ad tempus) & absolute bonum videtur, ex eo sane, quis

L. III. de anima cap.

10.

quia futurum non perspicitur. Ecquis concionator Christianus ex suggestu meliora pronuntiaverit, aut præstantiora? sed ex moralibus contemplationibus ad affectus revertamur. Et vero quid verbis opus est? In medio sunt exempla innumera, magna, illustria, eorum qui affectibus ad desperationem acti, vel sibi ipsis manus intulere, vel morbis atrocibus arcessitis, misere periere: quod, an volentibus acciderit, judicent æqui æstimatorum. Nihil itaque cum sibi ipsi adversum sit, neque etiam in voluntate affectuum sedem quærendam esse, patere arbitror.

XVI. Verum & gravius multo quid obstat: voluntas enim, cum sit vel actio, vel saltem facultas, non substantia, perinde atque ipsa ratiocinatio, neque veræ hæ sint partes animæ nostræ, qui potest vel in hac vel in illa affectus oriri, aut in ea tanquam in subjecto, consistere? Non enim in obscuro esse arbitror, distinctionem hanc in ratiocinandi & volendi facultatem commentum esse ipsius intellectus nostri, qui cum summo se cognoscendi teneatur desiderio, id tamen obtinere non potest, in ejusmodi incidit meditationes inanes, perperam sibi adaptans, quod operationibus suis rectius convenit: quæ quidem tanto facilius invenient fidem, cum hoc omnibus spiritibus perpetuum sit, ut effectus eorum nobis pateant, ipsa autem natura & essentia abscondatur. Non ergo hic magis felices fuisse veteres existimandum est, quam illustrem Cartesium, cum in cogitatione mentis essentiam constitueret, itidem operationem pro re ipsa accipiens,

ens, nobisque obtrudent. Ipsum vero etiam intellectus nomen non nisi operationem infert, illam scilicet, qua res sensibus oblatas comprehendimus animo, earumque ideas, satis aliquando ineptas & falsas, nobis fingimus: Intellectio enim dicere, qua voce actio clarius significatur, relligio fuit elegantioris locutionis cultoribus.

XVI. Porro ex dictis efficitur, non minus falso, quam barbare, repudiata affectuum Animi appellatione, omnibus seculis Latinis recepta, nunc a Gallicissantibus nostris novatoribus Passiones animæ nuncupari. Etenim Passiones non esse meras, sed ex actione ac passione compositos, pati enim hominem dum affectibus agitatur; sed cum in eos ruit, illosque sequitur, agere, celeberrimus hodie suo merito *Christianus Thomasius* monuit. *Augus. Sitt.* Tametsi enim assensus ille ad affectus non videatur pertinere, cum, ut dictum est, sæpe inviti etiam rapiamur, sæpe etiam resistamus fortiter, admitti tamen de illis saltim potest, quibus victus homo, jam plane dat manus, aut eos sequitur: quod & ipse habuisse in animo videtur, dum omnem affectum, desiderium aut cupiditatem esse, vult persuasum. Quin etiam, dum contra luctatur animus, tumultuantes spiritus inter se concurrunt, & obnituntur adeo, actio & passio mixta est: ut cum Phædria apud Terentium deliberabat, eatne arcessitus, an aliter se comparet, nondum certus quid agat, interim amore Thaidis mire ejus ani-

mus angebatur, quæ turbæ utique non sine mutuis actionibus & passionibus fiebant: non ergo meras passiones esse affectus, ostensum est.

XVII. Sed nec animæ satis commode a nostratibus adjudicari affectus, in aprico jam est, si supremam illam humanarum actionum directricem, & immortalem spiritum intelligas: cujus potius est, affectus moderari, quam in se pati. Quod ipsa ratio firmat: etenim ea quæ in nobis affectus gignunt, sub jucundi ac molesti specie comparere, aut, si recentiore opinionem sequi lubeat, omnes jucundi, eoque nomine vel invitos trahere, cæco impetu, quilibet opinor in semet ipse persentiscet, adeoque nobis facile assentietur. Quod si deliberatio accedat, quæ est rationalis animæ, omnium hætenus consensu, tum vero aliam faciem indicant, nec amplius jucundi aut molesti, sed boni aut mali imagine aspiciuntur. Hinc videmus plerosque quotquot scilicet præceptionibus morum atque virtutum doctrina non imbuti sunt probe, illecebris illis facile succumbere: sed & reliquos non semper superiores esse, nisi in palæstra virtutis summa diligentia sint exercitati, nec nisi concesso deliberandi spatio, eos superari atque compefci, experientia docet: quo negato, nec ea quæ naturæ inferiori suavia videntur, & grata, averlari, nec quæ ingrata & mala, amplecti possunt.

XVIII. Sed quicquid hujus sit, animam ipsam rationalem esse, quæ moveatur affectibus, etiam

tiam antiqui Philofophi negarunt uno ore omnes: Plato, ut est apud Alcinoum, esse dicebat *Motus animi sine ratione natos, ex bono aliquo aut malo: & Joan. Damascenus*, teste Horneo, ejus disciplina imbuto ut arbitror, *Affectus esse motus animi irrationales* assererat. *Aristotelis* doctrina notissima esse debet. Is *de anima* dubitans erudite, ut solet, an moveatur (cum unicam statuat non triplicem ut vulgo putatur) id quidem pernegat: & hinc affectus motus quidem esse docet, *at tales, ut in iis potius ea moveat aliquid corporis quam moveatur*, sit autem ipsa ἀπαθής *Dicere ergo animam irasci, vel timere, simile esse ac si quis eam texere dicat & edificare, meliusque esse dicere, non animam, sed hominem anima (hoc est animæ beneficio) misereri vel discere vel ratiocinari.* Atque alibi: *Videri, ait, omnes affectus animæ cum corpore esse, quippe cum his una ipsum corpus aliquid pati* ἔοικε, in Græco est, τὰ τῆς ψυχῆς πάθη πάντα εἶναι, μετὰ τὸ σῶμα, αὐμα γὰρ τέτοις παθεῖ τὸ σῶμα: *patereque, si ita sit, affectus rationes esse materiales, seu, ut elegantius Græci: δῆλον ὅτι καὶ τὰ πάθη λόγοι ἐνυλοὶ εἰσίν.* *Stoici, Diogene Laertio In Zenone* narrante, *Affectum esse, ajunt, aut averſam a ratione contranaturam, animi commotionem, aut impetum vehementiorem.* Sic enim reddendum arbitror: πάθος ἔστιν ἢ ἀλογος παρὰ φύσιν κίνησις, ἢ ὁρμηὶ πλεόν ἄξιστα. Non jam arcessam in testimonium totam Latino- rum sequioris ævi scholam, quorum doctores

Aristotelicorum nomine veniunt, qui ad unum tantum non omnes, triplicem animam constituentes, affectus animi in sensitiva collocarunt: reliqui, cum Aristotele unius diversas tantum facultates esse persuasi, sentienti tamen, præ ratiocinante affectus animi inesse credidere. Vide Horneum.

XIX. Sed forte & huic animæ nobilissimo-que spiritui affectus sunt, ipsi proprii. Gaudium scilicet & tristitia, atque inquietudo longe tamen alio sensu, quam prius. Hæc scilicet ex læsa conscientia & patris facinoribus oriens, altera vero ex benefactis, & virtutum exercitationibus; quo etiam misericordiam, qua commoti, pauperibus succurrimus, & bona opera Theologica omnia referas. Hoc vero gaudium, animæ intimum, & a lætitia carnis longe diversum, non efferum est, & immodicum & inquietum, fluctus concitans in animo, ut alterum illud, sed summa tranquillitate temperatum, cui se sanctus Dei spiritus immiscet, animosque extollit in cælestis dulcedinis sensum: ut contra tristitiæ isti malus dæmon haut raro intervenit, cujus & pulvinar dicitur, nisi in pœnitentiam agat spiritus nostros ut inde firma solidaque fiducia revertantur ad Deum. Quæ sane causa est desperationis, ad quam promovendam, is sæpe etiam mundanorum bonorum amissiones in reprobis urget, & sibi permisos, ducit ad perniciem. Hinc rara legitur Ethnicorum desperatio:

tio: nisi ut captivitatis aut mortis ignominiam effugerent; quod tamen iis in numero virtutum censebatur: Christianorum vero frequentiora sane exempla occurrunt. Neque etiam in bruta cadit hoc vitium, quæ ad extremam indigentiam, famemque redacta in rabiem, sæpe nunquam in desperationem præcipitantur.

XX. Neque dubitaverim etiam amorem, quem celeberrimus Thomasius rationalem appellat, ad animam hanc referre, nisi in aliquid nimis caducum ferretur. Saltem hinc, vereor, ne quid se immisceat isti alterius, priorisque generis: sed quod, cum humanum sit, dum sub imperio est, & subinde premitur, non meretur reprehensionem. Sed nec desiderium ex hac classe abesse jufferim: cœlestium saltim, & unionis cum Deo: quia hoc potius animæ nostræ omnium maxime convenire ac naturæ ejus esse congruum dubitari non potest. Ceterum, ne solus animæ rationali affectus esse suos, sibi que proprios, asseruisse videar, facit *Jacobus Thomasius*, a cujus ore cum Lipsiæ primitias studiorum degustarem, admodum juvenis summa cum voluptate pendere contigit, qui eandem in Tabulis Philosophiæ practicæ proposuit sententiam: mihi itaque impense gratulor, tantum virum ὑμοληφον habere, cujus ingenium, eruditio in omni genere sapientiæ, atque judicium supra quam dici potest, exacta atque exquisita, semper admirationi fuere, atque optandum esset magnopere, ut dissertationes, quas publice ventilandas proposuit

plurimas, justo volumine comprehensæ, denuo in publicum ederentur, ex quo plus comodi, quam ex tot novis multorum conatibus ad rem literariam esse perventurum, ausim asseverare. Et nunc de affectuum sede, & ubi, quave vel parte animi vel genere sentiantur ac regnent, satis est dictum: tempus est, ut de causis, quibus gignantur, atque universa eorum natura eadem diligentia dicamus.

XXI. Neque quicquam mihi verendum est ab argumentis, quibus ostensum eunt vulgo, in voluntatem, alteram ratiocinantis animæ vel partem vel facultatem non cadere affectus, quando cum alteratione corporis fiunt: nullus autem motus voluntatis fiat cum mutatione corporis. Non enim hic mihi de ira, cupidine, odio, metu, aut amore illo altero sermo est, quæ omnia cum irrequietis cogitationibus conjunguntur, adeoque eo nomine alterant corpus. At nostri hi summam tranquillitatem, atque oblectationem sub imperio rationis lubentissime parentem comitem habent. Quare & insequentibus, ubi de eorum in corpus potestate potissimum agetur nobis, nulla amplius eorum mentio fiet. Interim posset & nostræ sententiæ subscribere videri Clarissimus *Conradus Horneus*, qui cum *utramque facultatem, & intelligentem scilicet & sentientem virtutis capacem esse* dixisset, mox *affectus omnis virtutis materiam appellat*. Sed non videtur ex re nostra his amplius insistere.